

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Әл-Фараби мен Платонның мемлекет туралы түсініктерінің ұқсастығы

ЖАРИЯЛАНДЫ
13.10.2021СІЛТЕМЕ
<https://bilimgger.kz/107629/>

«Полития» немесе «мемлекет» деп аталатын ұлы еңбегінде Платон өзінің саяси көзқарастарын білдіріп, толығымен дұрыс идеалды мемлекет пен нағыз адамның идеалын бейнелейді. Мұндай мемлекетті құру барлық басқа мұраттарды жүзеге асыру сияқты мүмкін емес, өйткені нақты мемлекеттің құрылымы ұлттық қасиеттерге, географиялық жағдайларға және философияның идеалды жаратылысында ескерілмеген басқа жағдайларға байланысты, ол өз ойларын адамдар толығымен қайта туылғанға дейін мүмкін емес деп таниды. Платон мемлекеті, барлық басқа адами қатынастардың идеалды идеялары сияқты, шындықтан алыс, сондықтан «Платон Республикасы» деген тіркес әлі де фантастикалық арманға сілтеме жасау үшін қолданылады. Платон әділеттілік туралы шынайы ұғымдарды ұсынуды және шынайы билеушінің сипаттамалық қасиеттерін көрсетуді ғана есте ұстаған: шынында да, мұндай мемлекеттің үлгісін және осындай әлеуметтік жағдайларды зерттеу, әрине, осы тақырыптар туралы ұғымдарды түсінуге әкелуі керек. Өзінің идеалды мемлекетінің сипаттамасын бастап, Платон бұл кемелді адамның ұқсастығы дейді. Платонның пікірінше, мемлекет, адам сияқты, жоғары және төменгі барлық қабілеттер мен бейімділіктердің үйлесімді үйлесімі болып табылады. Қоғамның бір бөлігі біздің табиғатымыздың құмарлықтарына, бейімділіктеріне, сезімдеріне, ақыл-ой қабілеттеріне сәйкес келеді. Біздің әрқайсымыз сияқты, оның адамдық мақсатын орындау үшін барлық физикалық және ақыл-ой қабілеттері қажет, ал құмарлықтар Мен бейімділіктер, егер олар тиісті шекарадан өтпесе, ақыл-ой мен қиял сияқты пайдалы, сонымен қатар адамның әртүрлі табиғаты пайдалы және мемлекет мақсатына сай келеді. Адамдардың дарындарын ажырата білу және оларға қабілеттеріне сәйкес жағдай жасау – бұл кемелді мемлекеттің бірінші міндеті.

Әл-Фараби заманында мұсылмандар үшін ең маңыздысы сөзді бақылау болды. Христиандық иконофилдер мұндай бақылауды қолдады, бұл сөздер суреттердегідей көрнекі күшке ие деп айтты. Бұл сөздер иконаларға ұқсас, деп жариялады мұсылман әлемінде өмір сүрген және тоғызыншы ғасырда араб тілінде жазған христиан діни

қызметкері Теодор Абу Курах. Ол айтқан суреттер сауатсыздардың хаты. Аббасидтер империясының құлдырауын көріп, Әл-Фараби жақсы да, жаман да жазу күшіне алаңдады. Ол шығармашылық адамдар өз жұмыстары үшін жауап беретініне сенімді болды. Аббасид халифалары көбінесе моральдық және саяси билік дағдарысына тап болды. Бұл Әл-Фарабиді-араб әлемінің ең ерекше ойшылдарының бірі-Ислам мен оның кеңейтілген және әр түрлі иеліктерінің алдында тұрған негізгі мәселелерді өзекті уақытша мәселелерден шығаруға мәжбүр етті.

Әл-Фараби саяси философияны құрды, ол Платон елестеткен философқа тиесілі әлем үшін идеалды мемлекетті табиғиға айналдырды. Ол мұсылмандарға «ізгі дін» қағидаттарында жүзеге асырылатын «ізгі қаланы» басқару үшін «философ-патшаның», «ізгі билеушінің» маңыздылығын еске салып, көшбасшылық мәселесімен айналысты.

Платон сияқты, Әл-Фараби шығармашылық өрнек идеалды билеушіні қолдауы керек, осылайша Ізгі қала мен мәртебе-квоны нығайтады деп ұсынды. Платон «мемлекетте» ақындардан өзгермейтін жақсылық туралы, әсіресе құдайлардың мейірімділігі туралы әңгімелер айтуды талап еткендей, әл-Фарабидің трактаттарында «мақтауға тұрарлық» өлеңдер, әуендер мен әндер айтылады. Әл-Фараби ізгі қалада «жоғарғы билеуші мен ізгі патшаның қызметінде қолданылған» жазбаларды ең «құрметті» деп санады.

Дәл осы бекітілген баяндауды ұстанатын жазушылар туралы идея Әл-Фарабидің саяси философиясын Платонды «Құдай» деп атаған адаммен тығыз байланыстырады. Әл-Фараби Платонның «жазушылардың цензурасы» туралы дәлелін мұсылман қоғамы үшін әлеуметтік игілік ретінде қабылдаған кезде, ол баяндауды сөзді бақылау арқылы басқаруға болатындығын дәлелдей алды. Бұл исламдық имиджді құрудың келесі кезеңі үшін маңызды болды.

Әл-Фарабидің кейбір идеялары басқа көрнекті мұсылман ойшылдарына, соның ішінде Парсы полиматы Авиценна мен теолог әл-Фазалиге әсер етуі мүмкін. Әрине, Әл-Фарабидің сөздің шығармашылық өрнегін бақылауды ақтауы исламды жаңа бейнелер мен көріністерді іздеуден одан әрі алыстатты.

Автор: Аллаяров Байбол Шымбайұлы, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің физика-техникалық факультетінің магистранты.

Нұртаев Дарын, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің физика-техникалық факультетінің магистранты.

Жетекші: Жанатаев Данат Жанатаевич, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің философия кафедрасының доценті, философия ғылымдарының кандидаты.

© 2026 Bilimger.kz Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.